

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ КЫЗЫЛ ХООРАИ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРЫНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндээлгелерин

1951
август
30

ЧЕТВЕРГ
№ 171 (2345)
ӨРТӨЗ 20 КӨП.

БО ХУНГУ СОЛУНДА:

Тирилгенин рапорттары (1 арын):
Баштыңчывыс мурнунга алган
хүлээлгелеривисти алдарлы-биле
күүседил (1 арын).
ПАРТИЯЖИ АМЫДЫРАЛ:
М. Серен-Торжу. — Шянтпириин
күүселдизи бисте кандыгыл. А. Адыг-
жы. — Районнун ырак сумузундан

негелде (2 арын).
Колхоз тудуу (2 арын).
П. Малинин. — Колхоз бүдү-
рүлгезинге күш-ажылдын сагылга-
чурумунун денелин бедидер (3
арын).
Редакцияга чагаалар (3 арын).
Н. Рагулин — Аъттарнын бир ду-

гаар область дөлгелгези болгаш ийи
дугаар шенелдизи база аът спорту-
нун маргылдаазы (3 арын).
Кореяда болушкуннар (4 арын).
Генерал Нам Ирнин вице-адми-
рал Джойга уурланышыкыны
(4 арын).

Күрүне мурнунга бир дугаар хүлээлгени алдарлы-биле күүседир

Совет Тыванын көдээ ажил-агый-
нын ажил-ишчилери улустарын
улуг башкызы болгаш баштыңчызы
эш Сталинның мурнунга алган хү-
лээлгелерин алдарлы-биле күүсе-
дир дээш чаксы тарылганы кыска
хуусада, бедик агротехниктиг де-
велге чорудуп, тарааның чыгы
ажалгазын эки чорутканын түн-
нелинде областын тараа ховулары-
да чагаай дүжүттү тараа үнген.

Кызымак чүткүлдү күш-ажыл-
дын түнелинде үнген чагаай дү-
жүттү ажаап алырынче социалисти
көдээ ажил-агыйнын ажил-ишчи-
лери организаствыг кирген. Дүжүт
ажаап алышыкынын фронтузу
калбарган.

Областың мурнакчы көдээ ажил-
агый артельдеринин колхозчулары
Төрзөн чуртунуң мурнунга патриот-
туг хүлээлгени алдарлы-биле күүсе-
дир дээш ажаап алышыкынын
баштайгы хүнеринден эгелээш-ле
күрүне тараа дужаалгазын органи-
заствыг тараа дугаар Улуг-Хем районун
Ленин аттыг колхозу тараа ажаап
алышыкыныга эң баштай кири-
шкан, күрүне тараа дужаалгазын
нын планын областа бир дугаар
хуусаандан дыка эрте, август
20-де 102 хуу күүсеткен. Оон дараа
э-биле ол-ла районун Жданов
аттыг колхоз база күрүне мурнунга
бир дугаар хүлээлгени хуусаанын
ның бетинде, август 21-де, Вороши-
лов аттыг колхоз, «Кызыл тул» кол-
хоз август 25-те күүсеткен. Улуг-
Хем район нитизи-биле август ай-
да тараа дужаалгазын графигин
мүн айын 23-те 104 хуу күүседип,
мурнакчы район болуп турар.

Күрүне мурнунга бир дугаар хү-
лээлгени алдарлы-биле күүсеткен
колхозчу бүдүрүлгенин мурнакчы-
ларынын кызымак чүткүлдү күш-
ажылдын алдар хүндүктел-биле хү-
рээлгени. Оларнын мурнакчы дүр-
жүлгезин областын көдээ ажил-
агыйнын бүтү ажил-ишчилери эл-
дер ужурул.

Тараа кезилдизинин эгеленден
тура-ла ажилды бедик организа-
ствыг болдуруп, колхозтун бүтү күш-
терин болгаш аргаларын долору-
биле ажылгап, колхозчуларнын
күш-ажылын таарыштыр организа-
стап, оларнын ортузунга политик-
массалыг ажилды эки чорудуп, со-
циалистиг чарышты калбарткагы —
тараа дужаалгазынын талазы-биле
ол колхозтарнын чедикшиктерин
хандырган.

Тараа белеткелинин планын күү-
седир — колхоз болгаш совхоз бү-
рүзүнүң, хуу ажил-агый бүрүзү-
нүң, партия, совет болгаш бел-
еткелдер организаствыларнын чүгула
сорулгазы болгаш ыдыктыг хүлээл-
гези болуп. «Кол сорулгадан чар-
дыкпай, ажаап алышыкынын
баштайгы хүнеринден эгелээш-ле
тараа белеткелин калбартыр, ба-
за ону күштелдирер, чүк дээш,
бир дугаар хүлээлге — тар-
белеткелинин планын күүседир»
деп эш Сталин бисти өөредип тур-
ар.

Ычангаш ажаап алышыкынын
баштайгы хүнеринден эгелээш-ле
бүтү колхозтар болгаш совхозтар,
бүтү тараачын ажил-агыйлар күрү-
не тараа дужаалгазын организа-
стаары — бо хүнүңүн сонгаарла-
дык болгаш кол сорулгазы ол.

Күрүне тараа дужаалгазынын
планын областа нитизи-биле сен-
тябрь 20-де күүседирин улустарын
улуг башкызы болгаш баштыңчызы
эш Сталинга совет Тываның ажил-
чы чоннары хүлээген. Башкынын
мурнунга алган хүлээлгени күүсе-

дириден алдарлыг болгаш хары-
салгалыг сорулга чок. Бо сорулга
күүседиринче бүгү-ле күштерин бол-
гаш аргаларын мобилизаствыг
ужурлуг.

Ындыг турбужа август 25-тиң ме-
дээзинден алырга, дүжүт ажаап
алышыкыны болгаш күрүне тараа
дужаалгазынын темпизин элзэн хай-
районнарда оожум чоруп турар. А-
вгуст 20-ден 25-ке чедир беш хонук-
тун тараа дужаарынын графигин
Улуг-Хем болгаш Чаа-Хөл рай-
оннарда аныгда чангыс-даа район
күүсетпэн. Дүжүт ажаап алышы-
кынын болгаш тараа белеткелинин
ажылын чедикшикниг чорудары-
нын бүтү аргалары бар херизинде
Бий-Хем районун колхозтары кү-
рүне тараа дужаалгазынын тала-
зы-биле эи-не жожадп турар. О-
районда август 25-те тараа белетке-
линин планынын күүселдизи чан-
гыс-даа хуу четпэн, ыччаарга ав-
густ 20—25 хүнеринин беш хонук
графиги 4-ле хуу күүсетинген.

Эрзин районда тараанын 19,8
хуузу кестинген турда, тараа белет-
келинин планынын күүселдизи 5 хуу
болуп турар. Кызыл, Каа-Хем, Сүг-
Хөл, Танды районнарда база-ла, та-
раанын кестинген хуузуңдан күрү-
не тараа дужаалгазын жожадп
каап турар. Бо чорук болза, тара-
нын кезилдизинин, бастырылганын
болгаш күрүне дужаалгазын
нын аразын үкүтелдирбес деп чү-
румну үрөп турарын херечилеп ту-
рар.

Күрүне тараа дужаалгазын
талазы-биле мындыг четпестерин
болуп турарын чылдагааны болза,
ВКП(б) райкомнарын, рай
күүсөөчүлөрүн талазыңдан күрүне
ниң бо чүгула ажилын болгаш
киңи эзу-биле организаствыг чыдава-
ныңдан болуп турар.

Ам арткан эе болза, күрүне му-
рнунга бир дугаар хүлээлгени күү-
седирин эи-не шянтпириг эези бо-
луп турар. Ажилдын чедикшикниг
болуру күрүне сагылга чурумды
шыгы сагырыңдан, ажилды
үлгелерин организаствыларын
улуг-биле хамзааржыр. Тараа ду-
жаалгазынын доктаатынган графиги
ныявыла күүседир — колхоз-
тар баштаар черлеринин, совхозтар
директорларынын, партия, совет ор-
ганизацияларынын ажил чоруду-
лганын төвүңге турар ужурул.

Тараа белеткелинин күрүне пла-
нын күүседир — бүтү партия, со-
вет организаствыларын ам үлгези
чүгула сорулгазы болуп. Партия
совет организаствыларын күрүне
гези болза, тараа белеткелинин бүтү
удурлугу боттарынын холунга
ап, ховуга политик-массалыг ажил-
ды күштелдирип, социалистиг ча-
рышты калбартып, мурнакчыларын
дүржүлгезин калба-биле пел-
тередип тургаш, көдээ ажил-агый-
нын ажил-ишчилерин күш-ажыл-
чы иделкелин көдүрүлдүрери болуп.

Белеткел пункттары — күрүне-
нин албан черлери, оон ажилдак-
чылары — күрүне бараан болук-
чулар, совет хоойлуларын шыгы
сагылдыкчылары болуп. Оон-биле ка-
ды олар чүгула тараа хүлээп алыш-
кылары эвес, харын тараа белеткел-
инин организаствылары, күрүне пла-
нын күүседирин иделкейлиг дем-
селчилери болуп ужурул.

Тараа белеткелинин күрүне пла-
нын хуусаа бетинде, чедикшикниг
күүсеткенин дугайында эш
Сталинга рапорттаары — Совет
Тыванын бүтү ажилчы чоннарын
алдарлыг херээ болгаш хүндүлүг
хүлээлгези болуп.

Тирилгенин рапорттары

ССР Эвилелин Министрлер
Чөвүделенин Даргазы эш Иосиф
Виссарионович Сталиннин адынга
бистин социалистиг Төрзөн чурту-
вустун көдээ ажил-агыйнын мур-
накчыларын рапорттар кириери
түдүктөп турар.

Бо чылын Грузиянын колхоз-
тары кызыл-тастың элбек дүжүдү
өстүрүп алган. Тараа ажаап алыш-
кыны кол тараалан районнарда
кыска хуусаада организаствыг эр-
кен. Колхозтар болгаш совхозтар
күрүне тараа дужаалгазын
чыл планын (кукуруза чокка) хуу-
саа бетинде 101 хуу күүсеткен.
Кызыл-тас дужаалгазын 101,5 хуу
күүсеткен. Бо чылын өрткен 1950
чылга бодаарга 1883 мун пуд хөй
кызыл-тас күрүне дужаатынган.
МТС-тер ажилынын дугайында хү-
лээткен сөттөр эзугаар күрүне
тараа дужаалгазы үргүлчүлөп ту-
рар.

Колхозтар кызыл-тастың эки
дүжүдүн ап, боттарын үрзинер-
биле долу кылдыр хандырттыган-
нар. Оон-биле чергелештир моон
мурнакчы чылдарда турганыга

демелээрге дыка хөй тарааны
колхозчуларнын күш-хүнүңге бе-
рип турар.

Чкалов областын эр, херээжен
колхозчулары, машина-трактор
болгаш ыш камгалал стацияларын,
совхозтарын ажилчылары база
көдээ ажил-агыйнын тускай эрте-
мигилери өрткен чылга бодаарга 27
хонук эрте, күрүне тараа дужаа-
рынын планын 101 хуу күүсеткен.
Кол аш-чем культуразы болуп кы-
зыл-тас белеткелинин планын 119
хуу күүсеткен.

МТС-тер ажилынын дугайында
хүлээткен сөттөр эзугаар күрү-
не тараа дужаалгазы үргүлчүлөп
турар.
Колхозчуларын, МТС-терни ме-
ханизатор кадрларын болгаш
совхозтар ажилдакчыларын ор-
тузунга калбарган социалистиг ча-
рыш 1950 чылдын бо үезинге бо-
даарга 1951 чылда 1200 мун гектар
хөй тарааны ажаап алыр арганы
берген.

Ам областың бүтү колхозтары-
нын шөлдериңде күскү тарылга
чоруп турар.

Баштыңчывыс мурнунга алган хүлээлгелеривисти алдарлы- биле күүседил!

Дүжүт ажаап алышыкынын болгаш тараа белеткелинин темпизин хүн-бүрүде бедидер

Районнун мурнакчы колхозу

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Дү-
жүт ажаап алышыкынын август
25-теги түнели-биле алырга, Чөөн-
Хемчик район, тараанын нити кез-
илдизин 19 хуу, күрүне дужаар
тараазын 13 хуу күүседип алган.

Күскү тараа ажаап алышыкынын
чогуру үезинде чидирг чокка ажаап
алыр, база күрүне дужаар тараа-
зын хуусаа бетинде долдур болгаш
ажыр күүседир деп сорулга болза,
политик болгаш күрүне талазы-биле
канчаар-да аажок улуг ужуру-
дугу дээрин билгеш, «Коммунизмче
орук» колхозтун колхозчулары Тө-
рзөн чуртунун мурнунда күш-ажыл-
чы ыдыктыг хүлээлгезин алдарлы-
биле күүседип турар.

«Коммунизмче орук» колхоз (дар-
газы эш Насык-Доржу, партия эге
организаствынын секретари эш
Кызыл-оол) күскү дүжүт ажаап
алырын беш-хонуктун графиги
планын 110—120 хуу чедир күүсе-
дип турар. База күрүне дужаар тараа-
зын 25 хуузуң кирип, районда
дээр черин ээлеп, мурнакчы болуп
турар. Эи ылангыя коммунист эш
Манзырыкчы бригадирлэн бир ду-
гаар хову бригадазы күскү дүжүт
ажаап алышыкынын чогуру үезинде
чидирг чокка ажаап ап, Төрзөн
чуртунга күш-ажылчы ыдыктыг хү-
лээлгезин чедир үнелеп турарыңдан
хүн-бүрүңүн нормаларын 120—125
хуу чедир күүседип, колхозта му-
накчы черин ээлеп турарлар.

М. ДОРЖУДАЙ.

Мурнакчылар көвүдөп турар

Каа-Хем районун «Ленинчи
орук» көдээ ажил-агый артелинин
кежигүнери К. Попкова, А. Юр-
тзева, комсомолчу А. Попова олар
Ворошилов аттыг колхозтун дүргөн
сноп баглаар Я. Кирикованын эвен-
зунун эгелекчи чорунуң үлгелерин
элдерген. Олар сноп баглаар талазы-
биле хүн-бүрүде нормазын ажыр
күүседип, ылангыя сөөлгү хүн-
бүрүзү хүнде 500 сноп баг-
лаар тургаш, херек кырында 1000
снопту багып турган. Машинист
Ф. Сарапулов хүнде 4 гектар тараа
көзөр нормазын ажыр күүседип, 5
гектар тарааны кезип турар.

Дүргөн сноп баглаар талазы-биле
колхозчулар Ф. Килинова, Е. Чер-
менова, Н. Кожаква болгаш
Ф. Иванова олар 4 кижиден ам эво-
но тургустунган. Олар конвейер ар-
газы-биле кижги бүрүзү хүнде 1500
сноп баглаар дугайында хүлээлге
алган. Оларнын-биле кады ийи жат-
ка тараа кезип турар. Сноп баглак-
чылары дүргөн арга-биле ажилда-
вышаан, тараа ажаап алышыкыны-
нын хуусаанын кызырып турар. Дүр-
гөн сноп баглаар чарышка оон-даа
өске колхозчу херээженер кириш-
кенер.

У. СЕМЕНОВА.

Тараа шөлдериңде агитация ажылды

Чаа-Хөл районун Кызыл-Даг су-
музунда «Бурунгаар» колхозта эге
школаның башкылары партия эге
организаствынын даалганын күүсе-
дип, дүжүт ажаап алышыкынын
үезинде колхозчулар ортузунга агит-
тас-массалыг ажилдарын чорудуп
турарлар.

Башкылар С. Сандак, В. Доржу,
Кунгаалай олар «Бистин Төрзөн
чуртувус», «Коммунизмнин улуг ту-
дуглары», «Бедик дүжүт дээш»,
«Амыдыралды тывылганы» деп те-
маларлыг лекцияларын 4 удаа чо-
руткан. Чаа келген солуннардан 25
номчулгаларын 350 кижиге кылп,
хову бригадаларына 15 агит-хуу-
дустарын үндүргенер. Ол ышкаш
өске-даа көргүзүг чүдүлдерин кылп
бергенер.

Башкылар чүгула агитас-массалыг
ажыл-биле кызыгаарланып тур-
ганнар эвес, харын дүжүт ажаап
алышыкыныга воскрешиктерни органи-
заствыг, 2500 снопту баглап, 1,5
га шөлдүн тараазын хол-биле чул-
ганнар.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Кызымак күш-ажылдын түнели

ШАГААН-АРЫГ. (Телефон-биле).
Улуг-Хем районда Ленин аттыг
болгаш Жданов аттыг колхозтар
күрүнеге тараа дужаар планнарын
күүсеткенин соон-дарыг, август
25-те ол-ла районун Хайыракан
сумузунда Ворошилов аттыг кол-
хоз күрүнеге тараа дужаар хүлээл-
гезин хуусаа бетинде күүседип,
доктааткан планын 100,2 хуу күү-
сеткен.

Ол чедип алдынган тирилге
болза, коммунисттерин болгаш
комсомолчуларын, эр болгаш хе-
рээжен колхозчуларын ак-сеткил-
дип, кызымак күш-ажылынын үре-
түнели болуп. Колхоз баштаар
чериниң даргазы эш Чаш-оол бол-
гаш партия эге организаствынын
секретари эш Дамдын-оол олар бо
чугула кампаниянын хүнеринде
колхозчуларын күш-ажылын шын
организаствыг шызаан болгаш загот-
терновун тараа хүлээп алыр пункт-
тузунче тараа октаар ажилды
бүтүлгөчү эзу-биле удуртурун
хандырганнар.

Колхозчуларынын аразына соци-
алистиг чарышты калбартып, олар-

Коммунистер баштап турар

Каа-Хем районун «Сталинчи
орук» колхозтун баштаар чери бо-
лгаш ында партия эге организаствы
(секретари эш Даваалай) күскү та-
раа ажаап алышыкынын болгаш кү-
рүнеге тараа дужаалгазын чедик-
шикниг доозар дээш эки ажилдап
турар. Коммунистерге болгаш ком-
сомолчуларга баштааткан колхозчу-
ларнын ийи черде хову бригадалары
бар. Ол бригадаларда партия эге
организаствынын бюрозунун кежи-
гүнери хуваалдалыг ажилдап ту-
рарлар.

Оон түнелинде бригадаларда ха-
на солуннар, хүндүлөп самбарала-
ры, агит-хуудустар үргүлчү үнүп ту-
рар. Тараажылар ортузунга илетке-
лдер болгаш солун номчулгалары док-
таамал организаствынын турар.
Колхоз кыска үезин иштинде ком-
байн-биле 500 га тарааны кескен.
Баштайгы алдынган тараанын иш-
тинден күрүнеге дужаары-биле 160
тоннаны арылган, 160 ажит тонна
тарааны күрүне складынче чоруткан.
Тарааны аът күжү-биле кестирер
ажыл база чедикшикниг чоруп ту-
рар.

Д. РЫЛОВ.

Берген сөзүвүске ээ болур бис

ЧАДААНА. (Телефон-биле). Чөөн-
Хемчик районун колхозчу тараа-
чынары болгаш бүтү ажилчы
чоннары Тыва автономнуг обла-
стын үлетпур бүдүрүлгелеринин,
МТС-терин, совхозтарынын ажил-
чынарыңдан болгаш бүтү ажилчы
чоннарыңдан Иосиф Виссарионович
Сталинга чоруткан чагаанын обла-
стын солуннарында парлап үндүргенин
канчаар-да аажок улуг өөрүшкү-
биле уктуп алган.

Август 23-те «Кызыл тараачын»
колхозтун бүтү кежигүннеринин
хуралына ол чагааны дугайын
угаалашкаш ында алдынган хү-
лээлгелерни кижги бүрүзү алдар-
лы-биле күүседир дугайын ба-
дыткап чугаалашпышаан, оон-биле
чергелештир дүжүт ажаап алыш-
кынын болгаш күрүнеге тараа ду-
жаар хүлээлгени, мал чегя белет-
кээр ажилды, кыштаглаашкына
бүтү белеткелдерни чоокку хүн-
ер иштинде чедикшикниг боттадыр-
арын хандырып турар тодаргай
боттут чаа хүлээлгелерни алган-
нар.

Сталин башкыга чоруткан чагаа-
да алдынган социалистиг хүлээл-
гелерни күүседир дугайында айт-
тыгыларын чугаалашкан массалыг
хуралдар районда калбарып ту-
рар.

К. ДИЛГИЖЕК.

Алдарлы-биле күүседир

СҮГ-АКСЫ. (Телефон-биле). Сүг-
Хөл районун колхозчулары улуг
башкы Сталинга чоруткан чагаа-
зынга алган социалистиг хүлээл-
гелерин Төрзөн чуртун мурнунга
алдарлы-биле күүседир дээш бе-
дик патриотчу күзел-сорукутуг
ажылдап турарлар.

Август 26-да Хөр-Тайгада Сталин
аттыг колхозтун бүтү кежигүнне-
ринин хуралы болган. Аңа Сталин
башкыга чоруткан чагаада алган
хүлээлгелерин алдарлы-биле
күүседир дугайында колхозчулар
боттарынын быжыг сөстерин база
катап бергенер. Оон-биле черге-
лештир олар дүжүт ажаап алыш-
кынын кыска хуусаа иштинде бе-
дик шынарлыг доозар, күрүнеге
тараа дужаар ажилды дүргелдир,
малга четчир саныг чегини бе-
леткээр, кышка удур белеткелдер-
ни эки шынарлыг чорудар болгаш
колхоз бүдүрүлгезинге күш-ажыл-
дын сагылга-чурумун дандыдырун
улам бедидеринче угланган чаа,
немелде хүлээлгелерни алганнар.

Сталин башкыга чоруткан ча-
гааны парлап үндүргени-биле
холбашкан хуралдар районун
шупту колхозтарында чоруп ту-
рар.

А. АГБАН.

Чарыштын мурнакчылары

Тараа ажаап алышыкынын бол-
гаш күрүнеге тараа белеткелинин
ажылынын темпизин дүргелдир
дээш социалистиг чарыш Кызыл
районун «Победа» колхозта күш-
телген.
Колхозчу ажил-ишчилер эш
И. В. Сталиннын мурнунга алган
хүлээлгелерин улам-на чедикши-
книг күүседир дугайын чугаалашкан-
нар. Олар хүн-бүрүнүн ажилдары-
га чаа-чаа хүлээлгелерни ап турар-
лар.

М. ЧАМЗРЫН.

Кызыл туктуг бригада

Чаа-Хөл районда Молотов аттыг
көдээ ажил-агый артелинин № 1 хо-
ву бригадазы ажаап алышыкын
ажылын эки организаствыг турар. Ук
бригада артелиңде бригадалар ары-
зыга шылчип чоруп кызыл тугун
быжыг тудуп турар.
Бригаданың кежигүннеринин ор-
тузунга социалистиг чарышты кал-
барткаанын түнелинде ажаап

кынын кыска хуусаа иштинде бе-
дик шынарлыг доозар, күрүнеге
тараа дужаар ажилды дүргелдир,
малга четчир саныг чегини бе-
леткээр, кышка удур белеткелдер-
ни эки шынарлыг чорудар болгаш
колхоз бүдүрүлгезинге күш-ажыл-
дын сагылга-чурумун дандыдырун
улам бедидеринче угланган чаа,
немелде хүлээлгелерни алганнар.

Сталин башкыга чоруткан ча-
гааны парлап үндүргени-биле
холбашкан хуралдар районун
шупту колхозтарында чоруп ту-
рар.

А. АГБАН.

Коммунистер баштап турар

Каа-Хем районун «Сталинчи
орук» колхозтун баштаар чери бо-
лгаш ында партия эге организаствы
(секретари эш Даваалай) күскү та-
раа ажаап алышыкынын болгаш кү-
рүнеге тараа дужаалгазын чедик-
шикниг доозар дээш эки ажилдап
турар. Коммунистерге болгаш ком-
сомолчуларга баштааткан колхозчу-
ларнын ийи черде хову бригадалары
бар. Ол бригадаларда партия эге
организаствынын бюрозунун кежи-
гүнери хуваалдалыг ажилдап ту-
рарлар.

Оон түнелинде бригадаларда ха-
на солуннар, хүндүлөп самбарала-
ры, агит-хуудустар үргүлчү үнүп ту-
рар. Тараажылар ортузунга илетке-
лдер болгаш солун номчулгалары док-
таамал организаствынын турар.
Колхоз кыска үезин иштинде ком-
байн-биле 500 га тарааны кескен.
Баштайгы алдынган тараанын иш-
тинден күрүнеге дужаары-биле 160
тоннаны арылган, 160 ажит тонна
тарааны күрүне складынче чоруткан.
Тарааны аът күжү-биле кестирер
ажыл база чедикшикниг чоруп ту-
рар.

ПАРТИЙНИ АМЫДЫРАЛ

Шийтпирни күүселдези бисте кандыгыл

Ундурген шийтпирлер болза, ажылдык чүг-ле эгези болур. Организастыг ажылдык кол чүүлү болза, удуртур органнарны шийтпирни амыдырат...

Лаанын илеткелин дынаан. Акаа ында партия өөредилгезинин четпестерин илереткеш, ол четпестерни узуткаар дугайында тодаргай доктаалды ундурген. Ол доктаалдын күүселдезиниң айтырынга райкомдан кол кичээнгейин салып ажылдаан. Оң түннелинде ол колхозта партия чырдышыкынын программасы чедишкенин күүсетинген, партиянын агитация-массалыг ажылы экижээн.

таал бар болза-даа, оон күүселдези ам-даа болдунмай турар. Ол доктаалды күүседир талазы-биле райпо даргазы эш Норбу ам-даа харысалга чок ажылдап турар. Райпонуң район төвүнде болгаш сумаларда магазиннеринин эргелекчилери үргүлчү ажыл шагы үзүп турарлар, садыгларда чонун чугула херегледеринин барааны чок, райпонуң столар чери ыш материал чогуунда хагдыган, столоварнын чеминин шынары багай болгаш культураны чавыс. Садыг ажылдакчыларына бүдүмчө чок кижилер кирип, хей нитиниң социалисттик өвчү-хөрөнгизинге дыка хей когаралдарны таварыштырган.

ВКП(б)-нин Тес-Хем райкомуну бодунун үндүргөн шийтпирлеринин ажыл-херек кырынга боттандырганы дээш организастыг хемчеглерин элээн чорудуп келген. ВКП(б) райкомунуң бюросу болгаш пленуму, партия активиниң хуралы партия амыдыралын болгаш ажыл-агыйнын талазы-биле чугула айтырыларын чугаалажып, толалгай шийтпирлерин үндүрүп турган.

ВКП(б) райкомунуң бюросу бо чылдын январь айда болуп эрткен районун партия конференциясында бээр 20 катап хуралдар кылган. Ол болуп эрткен бюраларга яны-бүрү айтырыгларын чугаалажып, шийтпирлерин үндүргөн. Партиянын 3 эге организастыгларынин ишти ажылдын дугайында оттагарып, партия ажылдын чамдык адырларын талазы-биле партиянын 14 эге организастыгларынин секретарьлеринин илеткелдерин аңаа дынаан. ВКП(б) райкомунуң пленумун 4 удаа, партия активиниң хуралын 1 удаа чылдыргаш, районун амыдыралына шууг хамаарылгалыг 6 айтырыгларын чугаалажып шийтпирлерин. Бодунуң үндүргөн шийтпирлеринин күүселдезин дугайында б чүүл айтырыгларын база бюрого чугаалажып.

ВКП(б) райкомунуң бюросу бодунуң хурал бүрүзүнге үштен хей эвес кол айтырыгларын чугаалажып шийтпирлеп турар. ВКП(б) райкомунуң ажылдын ыңдыг практикасы болза, партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдын айтырыгларын чогуру өйүндө шийтпирлерин хандырып турар.

Ундурген шийтпирлеринин күүселдезин хыналдазын ВКП(б) райкомунуң аппаратынын ажылдакчылары чер-черге барып хынап турар. Партия эге организастыгларынин секретарьлеринин отчёттарын болгаш партия ажылдын тус-тус адырларын талазы-биле илеткелдерин, ажыл-агыйнын чамдык чугула айтырыгларын туртузуп чугаалажып келген. Ол бүгү айтырыгларын белеткээринге ВКП(б) райкомунуң кежигүнерин, партия активин кириштирип турар. Ол болза, ВКП(б) райкомунуң бюросунуң ажалд планын чогуру өйүндө күүсетилерин, тургускан айтырыгларын талазы-биле шын шийтпирлерин үндүрерин хандырып турар.

Бо чылдын март 17-де болган ВКП(б) райкомунуң ийги пленумунга Ленин аттыг колхозта партия өөредилгезинин чоруп турар байдалын дугайында партия эге организастыгнын секретари турган шийтпирлерин хандырып турар.

Райпо ажылында четпестерин бөлшекчиңиң эзу-биле илереткеш, ол четпестерин узуткаар дугайында тодаргай хемчеглерин айткан доктаалды күүседир талазы-биле райпо даргазы эш Норбу, райзо (эргелекчи эш Биче-оол), заготживсиркэ (директору эш Петров) коллективтерин боттарыңа оңашкан колхозтарынгы мынчага чедир кандыг-даа дуза көргүзсөннөр.

1951 чылдын февраль айда ВКП(б) райкомунуң бюросу колхозтарда комсомол эге организастыгларын удуртуп турар практикасын дугайында ВЛКСМ райкомунуң секретари эш Төгүт-оолдуң илеткелин дынаан шийтпирлерин үндүргөн. Ынчалза-даа, колхозтарда комсомол ажылы эмге үеге чедир кончуг кошкак болуп турар.

Райпо ажылында четпестерин бөлшекчиңиң эзу-биле илереткеш, ол четпестерин узуткаар дугайында тодаргай хемчеглерин айткан доктаалды күүседир талазы-биле райпо даргазы эш Норбу, райзо (эргелекчи эш Биче-оол), заготживсиркэ (директору эш Петров) коллективтерин боттарыңа оңашкан колхозтарынгы мынчага чедир кандыг-даа дуза көргүзсөннөр.

1951 чылдын февраль айда ВКП(б) райкомунуң бюросу колхозтарда комсомол эге организастыгларын удуртуп турар практикасын дугайында ВЛКСМ райкомунуң секретари эш Төгүт-оолдуң илеткелин дынаан шийтпирлерин үндүргөн. Ынчалза-даа, колхозтарда комсомол ажылы эмге үеге чедир кончуг кошкак болуп турар.

Райпо ажылында четпестерин бөлшекчиңиң эзу-биле илереткеш, ол четпестерин узуткаар дугайында тодаргай хемчеглерин айткан доктаалды күүседир талазы-биле райпо даргазы эш Норбу, райзо (эргелекчи эш Биче-оол), заготживсиркэ (директору эш Петров) коллективтерин боттарыңа оңашкан колхозтарынгы мынчага чедир кандыг-даа дуза көргүзсөннөр.

ВКП(б) райкомунуң бюросу бодунуң хурал бүрүзүнге үштен хей эвес кол айтырыгларын чугаалажып шийтпирлеп турар. ВКП(б) райкомунуң ажылдын ыңдыг практикасы болза, партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдын айтырыгларын чогуру өйүндө шийтпирлерин хандырып турар.

Ундурген шийтпирлеринин күүселдезин хыналдазын ВКП(б) райкомунуң аппаратынын ажылдакчылары чер-черге барып хынап турар. Партия эге организастыгларынин секретарьлеринин отчёттарын болгаш партия ажылдын тус-тус адырларын талазы-биле илеткелдерин, ажыл-агыйнын чамдык чугула айтырыгларын туртузуп чугаалажып келген. Ол бүгү айтырыгларын белеткээринге ВКП(б) райкомунуң кежигүнерин, партия активин кириштирип турар. Ол болза, ВКП(б) райкомунуң бюросунуң ажалд планын чогуру өйүндө күүсетилерин, тургускан айтырыгларын талазы-биле шын шийтпирлерин үндүрерин хандырып турар.

Бо чылдын март 17-де болган ВКП(б) райкомунуң ийги пленумунга Ленин аттыг колхозта партия өөредилгезинин чоруп турар байдалын дугайында партия эге организастыгнын секретари турган шийтпирлерин хандырып турар.

Районун ырак сумуздунан негелде

Чаа-Хөл районун Хереме сумузу болза, район төвүндө 150 километр хире черде туруп турган. Сумунуң ажылчы чоңуң ортузунга партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организастыг ажылдар барык-ла соксаан.

Ол чонун-биле тайылбырлатынарыл? Чонун чурттап турар чери ырак болган ужурунда ыңдыг болуп турар дээр чылдагана мааңа чер-ле туруп болбазы билдинген. Областың чурт девискээринин оңшалычак ырак черлеринде чонун ортузунга организастыг болгаш кижизидилгелиг ажылдарын харын-даа бүгү эрга хемчеглер-биле экижидерин хамаарышкан районнарнын удуртур органнары боттандырар ужурулуг.

Ийи талазында, ол черде партия организастыгнын нити ажылынын баксырааны ийи-үш чылдардан бээр ВКП(б)-нин Чаа-Хөл райкомунга нерле билдинип турган. Партийжи удуртулганын принциптин өзүтаар алып болза, харын-даа ажылдын кошкак түнелин көргүзүп турар черлерге районун удуртур ажылдакчыларынын, оон активинин күжүн чогуру үезинде салыр ужурулуг. Мону ВКП(б) райкомун, райүүскөм боттандырбайн турар.

Ону бадыткап турар кандыг фактылар барыл? Оон харызын сумуда коммунистер болгаш ажылчы чон боттары-ла чугаалап турарлар: районун удуртур ажылдакчылары—партия райкомунуң секретарьлери, райүүскөмнүң даргалары боттары ол сумуга барбайн турарлар. Капшал-тургалар аразында чурттап турар ол бир бодун суму хуу ажыл-агыйлык чонун колхоз тургузушкунун дугайында сонугураан барып сонугурап көрбөй келгенер.

Эрткен отчёттуг сонгулда үезинде сумуда партия эге организастыгнын ажылы кончуг улуг четпестерин илереткеш, ол четпестерин узуткаар дугайында тодаргай хемчеглерин айткан доктаалды күүседир талазы-биле райпо даргазы эш Норбу, райзо (эргелекчи эш Биче-оол), заготживсиркэ (директору эш Петров) коллективтерин боттарыңа оңашкан колхозтарынгы мынчага чедир кандыг-даа дуза көргүзсөннөр.

ВКП(б) райкомунуң бюросу бодунуң хурал бүрүзүнге үштен хей эвес кол айтырыгларын чугаалажып шийтпирлеп турар. ВКП(б) райкомунуң ажылдын ыңдыг практикасы болза, партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылдын айтырыгларын чогуру өйүндө шийтпирлерин хандырып турар.

Ундурген шийтпирлеринин күүселдезин хыналдазын ВКП(б) райкомунуң аппаратынын ажылдакчылары чер-черге барып хынап турар. Партия эге организастыгларынин секретарьлеринин отчёттарын болгаш партия ажылдын тус-тус адырларын талазы-биле илеткелдерин, ажыл-агыйнын чамдык чугула айтырыгларын туртузуп чугаалажып келген. Ол бүгү айтырыгларын белеткээринге ВКП(б) райкомунуң кежигүнерин, партия активин кириштирип турар. Ол болза, ВКП(б) райкомунуң бюросунуң ажалд планын чогуру өйүндө күүсетилерин, тургускан айтырыгларын талазы-биле шын шийтпирлерин үндүрерин хандырып турар.

Колхоз тудуу

Колхозчу суур өзүп турар

Каа-Хем районда, Сталинчы орук* кедээ ажыл-агый артели тудуг ажылынын талазы-биле районда мурнакчы болуп турар.

Коммунист эш Миковка удурткан тудуг бригадазы кыска хуусаанын ишинде даш болгаш саман-биле дарганнар бир черин, 60 баш инек кирер кажаны, 4 чуртталга бажынарнын тудуп дооскан.

Саман бүдүрүлгезинде мастер И. Арапчаа саман кылырыннын шынарын экижидип, эки ажылдап турар. Ол бригада 30 муң саманын, 5 муң тууйбуву бүдүргөн. Ынаа ажылдап турар херэжен колхозчулар С. Долзу, Кижийаа, Ажыймаа олар саман кылырынга мергежил, ажыл нирмазын хүн-бүрү ажыр күүседип турар.

Каа-Хем өрү Кыс-Кежигден ыш салдадыры үргүлчүлөп турар. Ам колхоз төвүндө 900 чудук дүжүргүнгөн.

Бо чылдын ажылгалга кийрери-биле дээрбе тудуун шалыктын чорудуп турар. Колхоз 70 тонна чугайнын өртедип, ажылгап турар.

Тудуг планын кыска хуусаада доозар дээр тудугжуларнын аразында социалисттик чарыш калбарган.

Бригадалар айы-биле агит-хуудустар, хава-солуннар үзүп, ытыкч номулчулар үргүлчү бооп турар.

Б. БАЗЫР-ТАРАА.

Тудуг ажылы багай

Областын анык колхозтарыннын ажыл-агый хөгжүлдесинде база бир кол айтырыг сууржулга болуп турар. Ынчангаш совет чазак, бөлшекчи партия бистин областын анык колхозтарынын сууржулга херэжене дыка хей түнүг дедир эгитинер, эгитимес чээдилерин берип турар. Оон-биле областын колхозтары культурулуг, чырык-чыгы бажынарнын тудуп ап турарлар.

Ындыг чугула болгаш кол ажылды Сүт-Хөл районун Калинин аттыг колхозунун даргазы Чамдаба, партия эге организастыгнын секретари Килеч олар чугулап көрбейн, колхозтун тудуг ажылын дыка багай удуртуп турар.

Бо чылдын колхоз бөдүрүлгезин болгаш чуртталганын 15 хире тудугларын тудар планын.

Херек кырында 50 кижизин составтын тудуг бригадазын тургускан боордан ангыда кандыг-даа ажыл бүтпээ.

Тудуга чүглө 4—5 хире кижизин ажылдап турар болгаш 2 бажын шала тутунган. Тудуга томуялган бизанчылар боттарынын хууда ажылдарын кылып, аңа-ла өглеринде арагалап олурарлар.

Тудугга хереглээр ыш материалдарын кыжын чогуру өйүндө белеткен албаны-биле ам ыш материалдары төнер четкен. Ыш сөөртүр орук тергин багай. Оон харааны-биле 600 ажыг чудук тайгада ирип чыдар. Колхозтун тудуг материалдары белеткен алырынга дузалажыры-биле чоруткан машиназы орук багай болганы-биле кандыг-даа дуза чедирин шыдаваан болгаш чүглө 200 хире ынашты арай деп сөөртүп берген.

Бир эвес колхоз баштаар чери тудуг ажылыне улуг кичээнгей салып, тудугжуларнын күжүн чөп организастаан болза, колхоз тудуун ажылы эки түннелдиг болуп турган.

Нянтиниң сууржулгезинче улуг кичээнгей салып, колхоз баштаар чери болгаш партия эге организастыгы боттуг хемчеглер алып болза эки.

М. ДАДАР-ООЛ.

Тудугну шынаржыдар

«Сталинчы орук* колхоз болза, Эрин районунуң улуг колхозтарынын бирээзи. Колхоз төвү—Мөрөн ыш-биле кончуг байлак. Колхоз ыш-биле ол хире байлак болуп турса-даа, ол байлакты кончуг багай ажылдап турар. Тудуп кылган бажынарнын шынары багай, ханалары оябак, дыдыктарлыг, сонгаларын шилдеп турары багай. Иштинде салган шалалары дески эвес, эки тырыттынаан.

Колхозтун бажынары крышала-тынаан болгаш малдын чыгыг кажаларыннын тудуун чыны өтүр тудуп келсе-даа доозулбаан.

Тудуга ажылдап турар чамдык колхозчулар күш-ажылынын сагыла чурумун үрөп турда бригадир Канзай кандыг-даа хемчег албайн турар.

А. АДЫГЖЫ.

Совет-америк садыг

харылзаазынның дугайында

Бо чылдын июнь 23-те Катншкан Штаттарнын күрүне секретари дээрги Ачесон болза, 1937 чылдагы совет-америк садыг дугуржулгазынын чорудулганын Катншкан Штаттарнын чазак соксадырлеп шийтпирлеэн дээрзин нотабиле совет чазанга дынаткан.

Оон-биле чергелештир ССРЭ-нин Вашингтонда элчин чери август 18-те Катншкан Штаттарнын күрүне департаментизинге моон алаанда нотаны чоруткан:

«1951 чылдын июнь 23-те Катншкан Штаттарнын күрүне секретари дээрги Ачесонуну нотазын совет чазак алганын шызыктырлып турар. Американың Катншкан Штаттары биле Совет Социалисттик Республикаларнын Эвилелинин аразында 1937 чылда чардынган садыг дугуржулгазынын чорудулганын соксадыр дугайында Американың Катншкан Штаттарынын чазанга шийтпирин ында дындаптып турар.

ССРЭ биле АКШ-тын аразында садыг дугуржулгазын 1937 чылда чардынган болгаш оон соонда АКШ-тын чазанын саналы-биле хуусаанын айтпайн ол дугуржулганы чоку үеге узадыр дугайында шийтпир хүлээн алдынган, ол болза 1942 чылга чедир болуп турган узандышкын болуптур.

1937 чылдагы садыг дугуржулгазын ойталап турар дугайында АКШ чазанын шийтпир болза, ССР Эвилелинин Дээди Советинин АКШ-тын конгрессинин угуулгазы-биле болгаш ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Н. М. Шверниктин адынга президент Трумэннин чоруткан бижин-биле чөрүшкөк болуп турарын кичээнгейге алыры эргежок чугула деп совет чазак санап турар, чүл дээрге, совет-америк харылзааларын экижидер талазы-биле чүткүл дугайын үстүнде бижин солужулгаларында чугаалап турар.

Садыг дугуржулгазын ойталап турар дугайында шийтпир дээрге совет-америк харылзааларын моон сонгаар баксыраларынче угланган акт болуп болгаш ол дугайында бүгү харысалга Американын Катншкан Штаттарынын чазанга бүрүнү-биле оңашыр деп совет чазак санап турар».

Каа-Хем райпромкомбинаты

Каа-Хем райпромкомбинаты бодунуң мурнунда салдынган орулгаларын чайгы үеге колдуунда эки күүседип турар. Райпромкомбинат бүдүрүп үндүрер нити продукция талазы-биле чартык чылдын планын колдуунда 200 хуу күүсеткен. Ол болза, далган дээрбедээр чехти ында организастаанынын ачыында чедип алдынган. Далган дээрбедээр чех болза, комбинаттын өн-не бүдүрүлчүлүг болгаш орулгалыг чехи болуп турар.

Бүдүрүлгө оңашканын күүседир талазы-биле ол комбинаттын тууйбу цехиниң коллективни база шыгарып турар. Чайгы үенин дүргүлдө 200 муң тууйбуву белеткээр деп планнаан болза, кыска хуусаанын иштинде 130 муңду белеткээн. Ол ышкыч чугай өртедир чех база чүгөрү ажылдап турар.

Райпромкомбинат моон мурнунда кышкы үеге багай ажылдаары чачыл болуп турган. Оон кол чылдаганы болза, райпромкомбинаттын удурткучлары (директору Решетников, техниктиг удурткучу Киров олар) бүдүрүлгезин кышкы удур белеткөвейн турарлар.

Бичин соок болурга-ла өл тууйбу кылкыры соксай бээр, а тууйбузу удуг соок тумшуге өртедип болур болгай. Ынчангаш ам август, сентябрь айларда чүглө өл тууйбу белеткээринче кол күштү салыры чугула.

Чугай бүдүрүлгезин улгатырарда чиг-эти болгаш оттулар ышты чогуру өйүндө белеткөп алыр херек. Ында ажылдап турар ол талазы-биле тускай артемиг кижилер баштай чугай дажын, оттулар ышын белеткен алгаш чүглө

У. СЕМЕНОВА.

Хуучулар хуралы

Чоюнта чаа Барнын-Хемчин районун Аягатында «Комсомол 30 чыл оо» колхозтун хуучу кежигүнеринин нити хуралы болган. Аңаа ында майгынын бо чылдын бир дугаар чартында ажылынын дугайында илеткеди майгын эргелекчи Очуржап кылган.

Магазин чартык чылдын бараан саарылганынын планын нитизи-биле 107 хуу күүсеткен. Оон-биле калды ол магазинин ажылында дыка хей четпестер барын хуралдын киржикчилери илереткенер. Магазин эргелекчизи Очуржап чартык чыл дүргүзүндө хуучулар кежигүнерине чангыс-даа кижизин кирип албаан, бо талазы-биле чурттакчы чонун ортузунга тайылбыр массалыг ажыл кылбаан.

Кедээ ажыл-агый продукциязын белеткээринин талазы-биле планын садыг күүсетпээн. 1951 чылдын 2 дугаар кварталында магазин 70 килограмм саржаг кирип садип ап белеткенин дээр болза, чүглө 20 килограмм саржаг садип алган.

Магазин эргелекчизи Очуржаптын ажылында болгаш ажы-чанында улуг четпестерин хурал...

Колхозтун мурнакчызы

Эрин районун Нарын сумуда «Коммунистиче орук» кедээ ажыл-агый артелине колхозчу Эрин колхозтун дуржулгалыг малчыны болуп турар.

Колхозтун баштаар чери аңаа 198 баш хойну кадартып каан. Эш Эрин 1950 чылдын март айдан бээр бо...

дунуң хайгааралында ол малды чидириг чокка кадарып, өстүрүп келген.

Бо чылдын төрөөн 116 баш хойнуң чаш төлүн ол бүрүнү-биле камталган алган. Чайгы үенин оларынга оон кадарган хойлары кончуг эки семирээн.

К. НУРЗАТ.

Колхоз бүдүрүлгезинге күш-ажылдын сагылга чурумунуң деңгелин бедидер

Көдөз ажал-агый артелинин Сталинчы Уставында мында деп биз: «артелиңде жекпунгунери бодунуң артелиң быжылгаарын, аксеткилдиги шыңчы ажалдаарын, күш-ажыл талазы-биле колхоз орудгаларын хуваажырын, ниятинин хөргнзигин, колхоз өнчүзүн камгалаарын, тракторларны болгаш машиналарны хайгаарап камгалаарын, аяттарны эки ажаап тургузарын, бодунуң ажалдын-тараачын күрүвезинин онаалгазын күүседирин хүлээнип турар, — ынчангаш бодунуң колхозунуң болышыңа, а Жүгү колхозчуларны байлакшылдыг болдурупар». Ындыг турбужа, ол ыдыктыг хүлээлгелерин чамдык колхозчулар күүсетпийн турар болгаш оон уржундан областың элээн колхозтарынның бүдүрүлгө көргүзүлгө кончуг куду болган. 1950 чылда колхозтарның акша орудгаларынның дугайында сан-туну ол талазы-биле тода көргүзүп турар.

Бай-Тайга, Өвүр, Сүт-Хөл, Чаа-Хөл районнарынның колхозтарынның 1950 чылда акша орудгалары күш-ажыл кылып шыдаар бир колхозчу-га-ла чүглө 190—200 рубль онаажып турда, а ынчаарга Каа-Хем, Танды, Бин-Хем районнарынның колхозтарында күш-ажыл кылып шыдаар бир колхозчуга 1130 — 1690 рубль онаажып турар.

Сүт-Хөл, Чаа-Хөл, Өвүр, Бай-Тайга районнарынның колхозтарынның куду орудгалыг болуп турарынның ужуру болза, колхозтар баштаар черлери ниятинин күш-ажылдыгына, колхозчу ховуларын дужу-дун бедидеринин херээ дээш бүдүрүлгө онаалгаларын күүседиринче, мал ажылын хөгжүдеринге болгаш продуктулук чоруну бедидеринге бүгү колхозчуларның идеялиги киржилгезин мобилизаставаан. Ол районнарынның колхозтарында күш-ажыл сагылга-чуруму куду денгеле.

41,9 хуузу күш-хүннеринин минимумун ажалдап албаан болгаш 21,9 хуузу ниятинин ажалына кирешпиз болган. Ынчаарга Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы», «Победа», Тес-Хем районнуң Калинин атыг болгаш Жданов атыг колхозтарында күш-ажылдын сагылга-чуруму дыка кошкак болуп турар.

Районнарынның көдөз ажал-агый килдистерин, колхозтарның баштаар черлери 1950 чылда ажалдын четпестерин өөренип көөрү негетинип турар болгаш 1951 чылды—күш-ажылдын сагылга-чурумунуң дыка бедээни чылы болдулары-биле база бүгү күш-ажыл кылып шыдаар колхозчулар ниятинин күш-ажылдыгына идеялиги кирешип турар дээш, колхозтарның орудгаларын бедидери-биле демисел чорудар дээш колхозтарга күш-ажылдын сагылга-чурумун быжылгаар дугайында чугула хемчеглерини ап чорудар.

Бо чылын үстүндө айткан районнарынның ниятинин ажалына идеялиги кирешипче колхозчуларны мобилизастаар чугула хемчеглер чорутуу маан. 1951 чылда көдөз ажал-агый чылын бир дугаар үезинде Өвүр районнуң күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларынның 47,3 хуузу күш-хүннеринин доктаатынган минимумун ажалдап албаан болгаш оларнын 10,6 хуузу ниятинин ажалына мырыңай кирешпиз.

Бай-Тайга районнуң күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларынның 33,6 хуузу күш-хүннеринин минимумун ажалдап албаан, оларнын 4,5 хуузу ниятинин ажалына кирешпиз болуп турар. Ылангыч Өвүр районнуң «Торгалыг», Бай-Тайга районнуң «Победа» колхозтарында колхозчуларнын 54 ажыг хуузу күш-хүннерин чедир ажалдап албайн турар.

Бо фактылар чүнү көргүзүп турарыл дизе, колхозтарнын даргалары, районнарынның көдөз ажал-агый килдистеринин эргелекчилери калбак колхозчу массаларнын ортузунга тайылбыр-массалыг ажалды организаастап чорутпаан, 1951 чылда куруве планын чедириникин күүседиринче колхозчуларны мобилизаставаан. 1951 көдөз ажал-агый чылын бир дугаар үезинде күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларын ниятинин ажалына киржилгезин дугайында сан-тун Барың-Хемчик, Эрзин, Тожу районнарынның көдөз ажал-агый килдистеринде док.

Сүт-Хөл районнуң күш-ажыл кылып шыдаар колхозчуларнын

эвес бүгү колхозчулар, шупту шыңчы ак-сеткилдиг ажалдаар болза, —колхозтар продуктулар-биле эгээртинмес, олар янзы-бүрү өнчү-хөргнгибиле байлак болуп, ынчангаш бистин чуртувус делегейде эн-не байлак чурт болу бээр» деп улуг баштыңчы болгаш башкы эш Сталиннын айтышкынын бүгү колхозтарнын, база районнарынның көдөз ажал-агый килдистеринин удуруткучулары утуп болбас. Ам колхозтар көдөз ажал-агый чылын эң-не харысалгалыг үези — дужут ажаап алышыңында кир-Дужуттү чидирег чокка, дүрген ажаап алыр, күрүнге тараа дужаалдазын хуусаа бетинде бүрүн күүседир дээш кол сорулга туруп турар. Ол сорулганы чедириникин күүседир дээш бүгү колхозчуларны ажал-ишче хайнышкынын көдүрер херек. Колхозчу бүрүзү бүдүрүлгө онаалдазын хүн-бүрүдө чүглө күүседир эвес, харын ажыр күүседирин чедип алыр. Дужут ажаап алышыңы-биле чегелештир колхозчулар күженишкенин ажалдап тургаш, малдын бөдүүн болгаш шыктыг чедириникин белеткеленин планын долдур болгаш ажыр күүседирин чедип алыр.

Колхозтарнын баштаар черлеринин болгаш районнарынның көдөз ажал-агый килдистеринин удуруткучуларнын сорулганы болза, көдөз ажал-агый чылын ийи дугаар үезинде колхозчу бүрүзү күш-хүннеринин минимумун ажалдап албаан, кымнар ниятинин ажалына шуут киришпей турганын илередир ужурулук. Ниятинин ажалына ак-сеткилдиг эвес кижилерин көдөз ажал-агый артелинин Уставын айтыкан чүүлдерин өзугаар чогуур хемчег алып болгаш ниятинин ажалына шыңчы ак-сеткилдиг болуп дугайында олардан негеледи салыр.

Колхозтарга күш-ажылдын сагылга-чурумунуң денгелин бедидер дээш колхозтарнын баштаар черлеринге, районнарынның көдөз ажал-агый килдистеринге ВКП(б) райкомнары болгаш район Советтеринин күүсечки комитеттери боттуг удуруткучу хандырбышаан, чогуур дузаламчы көргүзери чугула.

П. МАЛИШИН,
Областың көдөз ажал-агый эргелединин орг-колхоз килдизинин эргелекчизи.

УФА Башкирның күрүенин ном үндүрер чери И. В. Сталинның чогаалдарнын 1 дугаар томуң башкир дылда парлап үндүргөн. Чурукта: «Октябрьский датисч» типографияда. Хынакчы комсомолчу Р. Сарвардинова белен номнарын көрүп турары. Чурру С. Сахинни, СЭТА-ның прессклишези.

Мурнакчы колхоз

Бин-Хем районнуң «Кызыл сылдыс» көдөз ажал-агый артели социалистг чарыштын хүлээлгелерин күүседир талазы-биле районнуң өске колхозтарында мурнакчы болуп турар.

Мал ажылынын, колхоз тудуунуң болгаш чер ажылынын талазы-биле улуг чедириникин болган дээш ВКП(б) райкомунуң болгаш район Советинин күүсечки комитетинин шилчир Кызыл туугун «Кызыл сылдыс» колхозка тывыскан.

Көдөз ажал-агый артелинин кижигунери ниятинин мыяштыг бала малынын баш санын өстүрер талазы-биле чыл планын ажыр күүсеткен, малдын бөдүүн болгаш шыктыг чедириникин белеткеленин хуузу районун өске колхозтарында бедик болуп турар. Колхоз туугун ажалдаарынның чыл планын ам 88 хуу күүсеткен.

Л. ФЕДИНА.

Колхозчу чылгычы

Ниятинин мал ажылын хөгжүдеринге Улуг-Хем районда «10 дугаар Улуг хурал» колхозтун чылгычызы эш Билчиний үлегрелиг ажалдап турар. Эш Билчиний 1950 чылда колхозтун 80 баш безин болгаш 40 баш ажал айттарын чидирг чокка каларган. Ам бо чылын 85 баш төрүүр беден 83 баш кудуннарын бүрүн доруктуруп алган. Оң кадарган малдары эки денгилдиг болуп турар. Малды эки кадарган, колхозтан шаңналарны каш удаа ап турган. Ам чылгыларын эки оятуг черлерде кадарып турар.

В. ТҮМЕН-ООЛ.

Редакцияга ЧАГААЛАР

Бижик өөредилгезиниң ажылын чугулалап көөр

Качык болза, Эрзин районнуң эн-не ырак сумузу. Ынчангаш, ында ажалчы чонун бижик белгес чоруун дүрген узуткаар айтыргыч районго онза кичээнгейни салган. Сумуга четчир санныг культурмейжилерни хандырған. Культурмейжилер боттарынның хүлээлгелерин күүседир дээш кызыкмак ажалдап турарлар.

Бо ажалга бодунуң талазында дузалаар хемчеглерин Качык суму Совети (даргазы эш Соскумчап) багай чорудуп турар. Ырак черлерде чонну башкылап турар культурмейжилерини мунар айт-биле хандырбайн келген. Качыктын Серик хемде

бижик бөлгүмүн башкылап турар В. Натпит-оол бо талазы-биле бергедешкинерге таваржып турда черле сагыш човаааннар. Эш Натпит-оол аалдар аразына үргүлчү чадаг кылаштап турган.

Мындыг чорук ол-бо черлерге кичээлдерни доктаамал чорударынга шаптыктыг болуп турары толаргай. Суму Совети культур революциянын бо чугула херээн болууну талазында үнелеп көрүп, культурмейжилерин ажалына идеялиг дузаны база көргүзөр ужурулук.

В. ИДАМ-СЮРИОН.

Эмнелгениң бажыңын эки белеткээр

Сүт-Хөл районнуң Хер-Тайга сумузуңда кижиг эмнелгезиниң салбырынның бажынын туруп тургусканында бээр барык-ла он чыл ажап турар. Ол бажың сес өрээдинде тургустунган, ыңдыг болза-да эмнелге бажынын өрээлдерин амдыга чедир ажалдап кирип шыдаваан.

Эмнелге бажынын бир өрээлинде аптека, эске ийи өрээлинде чурттакчылар бар болуп, оон аңгыда өрээлдер ажалдап кирбейн турар. Бажың даш фундаментинде, кырыша-даа чок. Бажынын бүгү өрээлдерин бо чылын ажалдап кирип дээш септеп эгелээш. Оон ирий берген фундаментинин солувайн, кырыша-даа кылбайн тургаш бажыңны штукатуралап кылганы арай-ла чедимче чок болган.

херек кырында штукатуралаан өрээлдерин штукатуразының шынары багай болган.

Септелге чугула хергелээр кадаг, будук, шил оон-даа эске чүгүлөр четче эвес болуп турар ужурунда септелге хожулап келген. Районнуң кадык камгалап килдизи эмнелге салбырынның бажынын септелгезинге чогуур дузаны көргүзөр дугайында бодап турза-даа, тодаргай хемчеглер чорутпаан.

Хер-Тайга суму Совети (даргазы эш Сарыг-оол) эмнелге бажынын септеп, дерип алырны бодунуң талазында тодаргай чоруткан ажылы чок. Ам ол бажынын бүгү септелгезин доозар, өрээлдерин дерип алып дээш боттуг хемчеглер чорудары негетинип турар.

Кинону чугулага көөр

Кызылдың көдөз районун Көк-Тей сумузуңда «Совет Тыва» колхозтун даргазы Нурсат кинону чугулага көрбейн турар.

Кызылдың көдөз райкүүсөмонуч айтышкыны-биле бо чылдын июнь 17-де «Совет Тыва» колхозтун колхозчуларына кичи көргүзери болгаш чорук кино алаш Көк-Тейге чедө бээрмге Каа-Хеминин суу улгаткан, паром ажалдаарас апарган туру. Мен кинону бүгү херексели-биле анаа дужуруп алгаш суг сыгыгарын манаары-биле чыдып каарымга кино сөөртүп чоран машина Кызылче чедир бады келген. Оон даартазында суг биче сынгай берген, паром ажалдап эгелээш, ынчангаш «Совет Тыва» колхозтун даргазы Нурсатка чедө бергеш хем ол чарында, моон 10 километр черде кино сөөртүп алыры-биле тергелиг айт, азы машина берип көрүнер дээримге «бисте кино сөөртүп айт, терге чок, машина-даа чөпшээрэвес мен, биске кинону херээ чок» деп харылады.

Оон суму Советинге баргаш оң даргазында тергелиг айт ап алгаш кинону барып сөөртүп чедирип алгаш, чурттакчы, чонга кино көргүзөр бажын дугайында база-ла

колхоз даргазы Нурсатка чедө бээримге «кинонар кудумчуга дужуруп алынар, школа-даа, контора-даа чөпшээрэвес мен» деп харылаан.

Ынчангаш мезиң чедир бергенин «Сталинградтын тулчулукуну» деп кинону колхозчулар, суурнуң чурттакчылары ишти кирип, стол сандайы чок, дакыш кажак шыкаш бажыңчыгышка сымарлажып тургаш көргөннөр. Колхоз даргазы Нурсат кинога хөңнү чок болган боордан эске, улуг, биче колхозчулар болгаш суурнуң чурттакчылары ол кинону кончуг сонуургап көргөннөр.

Шынап-ла Нурсат кинога келбээн болгаш ол шыкаш ол колхозта партия эге организациязының секретари Мөндүрге, комсомол эге организациязының секретари Даваалай олар суурга бар турган болза-даа, кинога база келбээнер.

Совет кинонун кижизидикчи, организаакчы ажык дузанын колхоз даргазы Нурсаттын болгаш ында партия, комсомол организацияларынның секретары Мөндүрге, Даваалай оларнын үнелеп көрбейн турары канчап-даа шын эвес.

О. ДЕМЧИК,
киномеханик.

Нышка удур белеткелге сагыш салыр херек

Күстүн чылгы хүннери каш хонгаш төнүп, кыштын соок хүннеринин тыныгы чедип келир. Оон соонда кыш эгелээр. Ынчангаш албан организациалар болгаш бүдүрүлгелер бүрүзү кышкы белеткелди чайын-на белеткенип эгелээр.

Ындыг турбужа, облүүсөмонуч типографиясында кышка удуз белеткелдер ам-даа эгелевези. Мынчага чедир бүдүрүлгө черинин-даа, ажалчын, албан-хаакчыларнын олурар оран-бажыңнары-даа септетимезиң. Харын чазс-чаашкынарда бажыңнар бүрүзү дамдылаар болгаш улус чурттаар аргажок болуп турар.

Бүдүрүлгө черинде бус одалгазынын котелдари болгаш хоолойлары үрелип баксыраан. Чангыс даа тейна хөмүр-даш, база мяш бүдүрүлгө черинде, ажалчыннар бажыңнарында дужүртүмезиң. Ыш болган хөмүрүн өртөөш шагда-ла шилчинин каян-даа болза, ону сөөртүп алырынче сагыш-салбайн турар, харын хөмүр-даш алып талонун электри станциязынга чедиринкен болуп турар.

наар бүрүзү дамдылаар болгаш улус чурттаар аргажок болуп турар.

Бүдүрүлгө черинде бус одалгазынын котелдари болгаш хоолойлары үрелип баксыраан. Чангыс даа тейна хөмүр-даш, база мяш бүдүрүлгө черинде, ажалчыннар бажыңнарында дужүртүмезиң. Ыш болган хөмүрүн өртөөш шагда-ла шилчинин каян-даа болза, ону сөөртүп алырынче сагыш-салбайн турар, харын хөмүр-даш алып талонун электри станциязынга чедиринкен болуп турар.

В. ЕГОРОВ.

Типографиянын ажалчыннары болгаш албан-хаакчытары кышка удуз белеткелдер дугайында негеледи, хоомдалдарны кирип турза-даа, ону типографиянын директору Барысуков, ажал-агый эргелекчи Горилий мынчага чедир боттадыр-ап бербейн турар.

Бүдүрүлгени болгаш ажалчыннарын оттулар чүүл-биле хандыр-ап кышка белеткелди амдыга аштан эгелээри дирекция черинин сонгаарла-дып болбас херээ.

В. ЕГОРОВ.

Аъттарның бир дугаар область делегези болгаш ийи дугаар шенелдези база аът спортунуң маргылдаазы

Бистин чуртувуста колхоз тургузуу колхозтарнын болгаш совхозтарнын ховуларынга болгаш фермаларына мичуринчи эртемниң чаа чедип алышыңнарын болгаш күш-ажылдын мурнакчы методтарын ажалдаарына кызыгаар чок аргаларын тургускан.

Совет зоотехник эртеми болган мурнакчы көдөз ажал-агый практика социалистг улуг ажал-агыйны чорударына канчаар-даа ажык улуг дуржулганы чып алган. Мал ажылынын талантыг дыка хөй организациалары, өзүлүг мастерлер өскөн.

Бистин областың колхозтарнын байдалдарында, кажан колхозтар организаст болгаш ажал-агый талазы-биле быжыгып, чаа техник-биле чепсегелин турда, пропаганда белгаш эртемниң чедириникин, колхоз болгаш совхоз бүдүрүлгезинин мурнакчы дуржулганын шингээдил алыры улуг ужур-дузалыг болуп турар. Бистин байдалдарында пропаганданың база бир формазы болза, көдөз ажал-агый делегези болуп. Ол болза, 110 төрүүр бегерден 106 кудуннар алган Эрзин районда «Чаа орук» колхозтун улуг чылгычызы эш Дамба Кашка, 54 бегерден 53 кудуну алгаш, доруктур узлардын, Улуг-Хем районда Сталин атыг колхозтун чылгы мал фермазынын эргелекчизи Кыргыз Чамзырын, 56 бегерден 56 кудуннары алган, 3 хар чедир доруктур азараан, Бин-Хем районда «Победа» колхозтун чылгычызы Маады Бичи-оол оларнын дуржулгаларын непередиң, бистин областың колхоз бүдүрүлгезинге ажалдаар аргаларын бээр.

Область делегези болгаш аът спортунуң маргылдаалары мурнакчы дуржулгалары болгаш чедип алышыңнарын пропагандалаашаан, чылгы мал ажылы сайырадырынга колхозчуларнын болгаш совхоз ажалдакчыларнын билин байлакшылдып турар.

Чылгы малдын баш санын көүдөдир, уксаалыг чылгы мал ажылын сайырадыр, эки аъттарын дилеп тывар, чылгы мал ажылына мурнакчы ажал-агыйларын илередир, база чылгы мал ажылында эки ажалдакчыларын демдегелер, ынаар, диплом тыпсыр дээш эгээртың область делегезин, шенелдезин болгаш аът спортунуң маргылдаазын чорудуп турар.

ВКП(б) ТК-нын февраль пленумун доктаалың удурутлга болдурган социалистг мал ажылынын мастерлеринин, колхоз бүдүрүлгезинде чылгы мал ажылынын мурнакчыларын дуржулгаларын непередиң шингээдил сорулга-биле облүүсөмонуч 1951 чылдын октябрын 1-ден 15-ке чедир чылгы малдын область делегезин болгаш чылгы мал спортунуң маргылдаазын чорудар деп шинтип үндүргөн.

Орта областың колхозтарнын болгаш совхозтарнын хөй нуруузу киржир, олар ийи чус ажыг экспонаттарны көргүзөр. Колхозтарнын болгаш совхозтарнын чылгы мал ажылынын мурнакчылары «1950—1951 чылдарда чылгы мал ажылын хөгжүдөр болгаш оон шынарын экижидер талазы-биле ийи чыл планын дугайында» партия болгаш чазактын доктаалын канчаар күүседир турарын көргүзөрлер.

Каа-Хем районда Ворошилов атыг «Кызыл тулк», Танды районда «Революциянын чалбыжы», «Кызыл партизан», Улуг-Хем районда «Күш-ажылдын хостуу» болгаш өске-даа колхозтарнын фермалары чүкү дүдүрер тыва аъттар уксаазын көргүзөр. Оон аңгыда тыва чылгы малды дон болгаш буденновчу уксааларнын аскылары-биле хайнакташтырганындан алган кудуну көргүзөр, моон сонгаар оон мунар тыва аъттын ийи дугаар уксаазын үндүрер.

Аъттарнын уксаалыг составын камгалап ап өстүрер талазы-биле чылгы мал ажылынын мурнакчыларын дуржулгаларын делегезге көргүзөр.

Каа-Хем районда Ворошилов атыг колхозтун Г. К. Никитин удуруткан чылгы мал фермазынын «Лысан» деп чүкү сөөртүр тыва уксаазын рекорд аскырларындан үнган малдарны көргүзөр. База Танды районда «Революциянын чалбыжы» колхозтун эш И. Д. Тырышкин удуруткан чылгы мал фермазынын «Байкал» деп уксаалыг аскырын көргүзөр.

«Лысан» болгаш «Байкал» деп аскырлар 1950 чылда областың бир дугаар аът шенелдезинге чүкү сөөртүр талазы-биле рекорд болуп, 8—8 тонна чүкү сөөрткен, 25 километр черге 30 пуд чүкүтүг бир дугааргы 1 шак 45 минутта эрткен. Ол аскырлар 200 километр черге тергелиг, дун-хүнде чөм куруларлыг чоруп тургаш, 19 шак 10 минутта эрткен, бир дугаар чери алгаш, улуг алдарны чаалап алган.

Область делегези-биле холбаштыр сентябрь 25-тен октябрь 15-ке чедир бистин областың колхозтары-

нын болгаш совхозтарнын аъттарынын ийи дугаар шенелдези болгаш аът спортунуң маргылдаазы болуп. Оон сорулгазы болза, ортумак болгаш чинк хевирин чүкү сөөртүр тыва аъттарнын чүглө чүкү тыртар шынарын эвес, харын ырак черге муунуштуун хынап көөр.

1. Катшыкан шенелде. Бир дугаар янзынын шенелде: Агитация чарыжы — шыдамыкайн көөр чарыш. Бо чарышка 30 аъттыг кижиг дон, буденновчу болгаш тыва уксааларнын ортумак база чинк хевирлерин аъттары-биле чаржыр. Чарыш сентябрь 25-те 12 шакта Кызылдын ипподром оруунда эгелээр. Оон маршруду: Кызыл—Шагаан-Арыг — Чаа-Хөл — Чадаана — Барыын-Хемчик — Самагалдай — Балгазын — Ильинка — Сарыг-септээш Кызыл хоорайга ипподром оруунга октябрын 5-те 12 шакта келир.

Ол үеде шенетирип турар аъттар 1000—1100 километр черин эртер, дун-хүнде ортумаа-биле 100—110 километри эртер, мувучу, эзер-биле катышкаш 100 килограмм чүкүтүг болуп. Ипподром оруктап 2.000 метрге хыналда чүгүрүлде-биле чарыш доостур.

Шыдамыкайн хынаар чарышка 4 хардан куду назылыг аъттарны кирибес. Чарышка аскырларын, бегерин кирип турар. Шыдамыкайн хынаар чарыш болза, кол шенелде ийи дугаар янзынын белеткели болуп.

Ийи дугаар янзынын шенелдези чарыш — дүрген чарыш. Бо шенелдеге бир дугаар чарышка шыдашкан аъттарны кирир, оларны беш хонукта дыштадырар. Ол чарыш октябрь 10-да 12 шакта эгелээр. Чарыштын эгелээри Кызыл хоорайнын ипподром оруу-биле чорур, оон маршруду: Кызыл—Элегес-Аскы — Шагаан-Арыг — Чаа-Хөл — Ша-

гаан-Арыг — Элегес-Аскылааш, Кызыл хоорайга кээп ипподром оруунга октябрь 11-де 12 шакта доостур.

Бир аъттын чүгү эзер, мувучу-буз-биле катый 80 килограмм болуп. Чарыш ипподром оруунга 2000 метр черге хыналда манаашкын-биле доостур. Дүрген чарышка дыш, чаа аъттар кирибес.

30 аъттарнын катышкан шенелдези үш дугаар янзы-биле, үш хонук дыштанган соонда, барьерлиг манаашкын, азы челиш-биле үш моондактыг 6200 метр дистанцияга болуп доостур.

Челиш талазы-биле чарыш октябрь 14-те кажан аът спортунуң маргылдаазы чоруп турда болуп.

II. шыдамыкайн болгаш эң-не дүргенин чарыжы. Бо шенелдеге моол уксаалыг чүглө тыва аъттар 20 километр дистанцияга чаржыр. Олар Көк-Тейде паром аскындан Кызыл хоорайнын ипподромун оруунга чедир чаржыр. Бо шенелдеге 10 аът киржир, оларнын чүгү 45 килограмм болуп.

Аът-спортунуң үш дугаар массалыг маргылдаалары аът чарыжынын болгаш аът шенелдезинин киржикчилеринин байырдалдыг парды-биле октябрь 14-те 12 шакта ажытынар.

Бо маргылдааларга областың колхозтарнын болгаш совхозтарнын 2,5 хардан өрү назылыг аскырлары болгаш белери киржир. Бистин область чедир келген дон болгаш буденновчу уксаалыг аскырларын тыва чылгы малдан хайнактап үндүрген анык малдары 1951 чылдын маргылдаазына эң баштай кирип турары ол болуп.

Аът спортунуң маргылдааларына дон, буденновчу, орд уксаалыг хакасты-биле арыг ханыг мунар уксаанын холушканы, дон болгаш буденновчу уксаалар-биле тыва

чылгынын холушканы, шупту 60 ажыг аъттар киржир. Орелдун чер аъттары 2200 — 6200 метр дистанцияларга качалка-тергежиштер-биле чаржыр.

Аът спортунуң маргылдааларын болгаш аъттарнын катышкан шенелдезин чедириникин чорудары бистин Тываның берге байдалдарына тааржыр кандыг бир уксааларнын шынарлыг талазын шилпип тып алырынга арганы бээр. Олар моон сонгаар ол уксааларнын чедер, четпес талаарын билип ап, уксаалыг чылгы малды удам ынай сайырадырынга арганы берип турар. Шенелде эң дээрэ бүдүрүчү аскырларын тарып боозадыр салбырларын дамчытыр моол уксаалыг тыва чылгы малдан чаа тыва муулга адын үндүрер арганы калбаа-биле бээр.

Шенелде чоруп турар үеде, оларнын шыдамыкайн болгаш орукка чоруп чорур байдалын өөренип талазы-биле мал эмчизи болгаш зоотехник ажалдакчылар идеялиги киржир.

Аът спортунуң маргылдааларынын эки талазы болза, оон белеткеленин үезинде Кызыл хоорайла областың ипподромун организаастары болуп. Ол болза, чүглө Кызыл хоорайнын көрүкчүлеринин чери болуп эвес, харын областың колхоз, совхоз чылгы мал ажылынын аъттарнын эки шынарын шилпип алып чер болуп. Малдын бедик бүдүрүчүлүгү көдүрерде аъттарны үр үенин иштине шенеп тургаш чедип алып.

Шенелдени эрткен, бир, ийи, болгаш үш дугаар чери алган киржикчилерин дипломнар болгаш акша-биле шаңчар.

Н. РАГУЛИН,
Көдөз ажал-агый чыгы эргелединин начальнигинин чылгы мал ажылынын талазы-биле орадакчызы.

Кореяда болушкуннар

Кореяның Улустун армиясының Кол командьаланың дыңнадым

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустун армиясының Кол командьаланың август 23-те медээләни болза, Кореяның Улустун армиясының катыжышкынары кыдат улустун эки-турачыларының сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга дайынның атакаларын ойтур шапкан.

Теп болгаш чөөн фронтуларга Улустун армиясының кезектери болгаш кыдат эки-турачылар дайынның нияти шавар-халдашкыны кылар дээн орадажышкының чедишкени-биле ойтур шаап, дайынның дриг күжүне болгаш техниканы дика чидиргелерни таварыштырган.

Август 23-те Улустун армиясының зениттик кезектери болгаш самолёт адыгы-аччылары дай-

ынның үш самолёду аңдара алып бадьрган.

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустун армиясының Кол командьаланың август 24-те медээләни болза, Кореяның Улустун армиясының катыжышкынары кыдат улустун эки-турачыларының сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга дайынның атакаларын чедишкени-биле ойтур шаап, оон дриг күжүне болгаш техниканы дика чидиргелерни таварыштырган.

Август 24-те Улустун армиясының кезектери болгаш самолёт адыгы-аччылары дайынның 6 самолёду аңдара аткан.

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-де-

мократтыг республиказының Улустун армиясының Кол командьаланы август 25-те мынча деп дыңнаткан: Кореяның Улустун армиясының катыжышкынары кыдат улустун эки-турачыларының кезектеринин сырый деткимчези-биле бүгү фронтуларга дайынның калыг дошкун атакаларын чедишкени-биле ойтур шапшыаан, оон дриг күжүне болгаш техниканы дика чидиргелерни таварыштырган.

Август 24-те чөөн талакы эриктер районунда Улустун армиясының кезектери Йонхынмань шенекке дайынның бир өсминде деп пароходун сугже дүжүрүп кириген болгаш дайынның өске база бир өсминде пароходунга улуг урелишкенин таварыштырган. (СЭТА).

Кыдат хөрээженнер бүдүрүлгө мурнакчылары

ПЕКИН. Тяньзиньжибао* солунунун медээлеп турары болза, августун 19-та Тяньцзиньде «Хэнда» деп таапкы фабрикасында бараан савалап белеткээр Чжан Шу-юньге «Күш-ажылды шылгаракчызы» деп атты тыпсырын дугайын чарлаан ажылчыларны дика хөй кижиги киржикчилег митингизи болган. Ол митингиге Чжан Шу-юньниң бүдүрүкчүлүг дуржулганын бүгү ажылчыларнын солтурун кыйтырган кыйгырыгын хүлээп алган.

«Хэнда» деп таапкы фабриказын бараан савалап белеткээр цехинин ажылчыны—24 харлыг Чжан Шу-юнь деп уруг бодунун эштеринин күш-ажылчы мурнакчы методун өөренип, оларны чангыс демниг ажыл-ишке катыштырган. Оон түнеленде күш-ажылды бүдүрүкчүлүг дика белден болгаш үндүрүп турар продукциянын шынары өскөжөн.

Солунунун парлааны өске медээни эзугаар алырга, Тяньцзиньде күрүненин бүдүрүлгө черлеринин администрациясы Чжан Шу-юньниң методун Пяньзининин бүгү үлөтүрлеринге илгеридеринин шийттирин хүлээп алган. «Хэнда» деп таапкы фабриказыннн бараан савалап белеткээр цехинин ажылчыларнын 50 хуузу Чжан Шу-юньниң ажылчы методун чедишкенин-биле шийттирип алган болгаш күш-ажылды бүдүрүкчүлүг дика бедиткен деп ол шийтирде айтып турар. (СЭТА).

Канаданың тайбың талалакчыларының конгресиниң национал чөвүлелиниң кыйгыры

ОТТАВА. Канаданың тайбың талалакчыларының конгресиниң национал чөвүлели СССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун даргазы Н. М. Шверниктин адына кыйгырыг чоруткан. Ында чугаалап турары болза, Канаданың тайбың талалакчыларының конгресиниң национал чөвүлели Тайбының Пактызыннн белеткелдин чорудар, боо-чепсеглешкин көвүдөдигези соксадыр, атомнуг чепсекти хоруур болгаш тайбын сандыгы каттап чорудар сорулга-биле «улуг бештин» чөвүлел хуралын чылдыр дугайында президент Труманге чоруткан чагаада айтыкан санаалды дидим болгаш хожудаашкин чокка амыдыралга чорудар дугайында беш улуг күрүнелер—АКШ-тын, Англиянын, улусчу Кыдаттын, СССР-ниң болгаш Франциянын чакаттарын кыйгырышпаан, Канаданың чонунун хөй кезиниң күзел-бодалын иледи туруп дээн.

«Бүгү чурттарын улустары тайбыны күзеп турарлар. Силернин санаалдап турарынар чөвүлел хурал чаа арынны амыдып болур

ийик, ол болза, моон сонгааргы хөгжүлденни үнер экин болур болгаш бүгү делегейде шынгыралдыг байлаалды чымчадып, Кореяга үр тайбыны доктаадып болур болгаш делегейин чаа дайынны болдурбайн барып болур ийик. Президентиге силерниң чоруткан бижирнер бүгү кижиги төрөлгенин иделгени күштелдирин турар» деп кыйгырыгга демделеп турар.

Национал чөвүлелдин оон ынай айтып турарын эзугаар алырга, беш улуг күрүнелерин чакаттары доп-дораан ужурашпаан Тайбының Пактызын чарлап, делегейге тайбың харылзааны эгидип бээрин чөпшээржерин Чөөн-чүкте болгаш Барын-чүкте хөй миллион кижилер негеп турар.

Канаданың миллион-миллион ажылчы чоннары беш улуг күрүнелерин чакаттарында бүгү делегейге тайбынны камгалап алырынн таланы-биле ажылдарын дүргөп боттадырарын негеп турарлар деп кыйгырыгын түнеленде чугаалап турар. (СЭТА).

Француз колонизаторларның Индияда араатанзыг чоруу

НЬЮ-ЙОРК. «Дейли Уоркер» солунун Бурфало хоорайда үнүп турар «Ивнинг Ньюс» деп америка солунунун корреспондентин Борстун диннадынн чокка чаа парлап үндүргөн, Борс болза, Дьонин Бракын-чөөн чүкте аан чорукка үдөп чораан. Ол диннадында Вьетнамда француз колонизаторларнын болгаш оларнын боодайгы чалчактарынын араатанзыг үүгедигелерин дугайын чугаалап турар.

Французтар болза, Индия-Кыдатка боттарынын эң калыг-дошкун кемчелдерин херегеп турарлар. Бир өсөс партизаннарынн октапкан калдыг-бир гранадынын частышкыны болган черге француз солдаттар болза, ук бодушкунга калдыг-даа хамаарылга чок турган болза-даа, баштай таварышкан вьетнам кижиге болза тудуп алырлар. Оон ишти хырнын чара кекеш, олче гранатты частыр кылгаш кирип каап каарлар. Оон сонда демги хилнчектенген кижини хоорай кыдынынга апаргаш, чам-

дыкта көдөө суурнуң шөлдүңге чедире бергеш чагыга чыпшыр шарааш, ук гранатты чазылдырларга ол шарылгыг кижинин мага-боду үстүп чаштай бээр турган деп Борс бижип турар.

Француз империалистеринин ол араатанзыг шаажылааларын Дьонин мактап турган деп Борстун диннадында чугаалап турар.

Француз эжелекчилеринин ындиги хан-чинниг өлүрүкчү чоруктары турза-даа, бодунун төрөөн чуртуну хосталгаан болгаш хамаарышпас чоруу дээш вьетнам улустун демисели улам күштөлип турар.

«Амгы үеде французтар Индия-Кыдатка болуп турар тулушчу-куннарга аштырып турарлар» деп Борс миннип медеглээринге албаатырган. Оон чугаалы-биле алырга, коммунистер болза, чуртун девиссээринин улуг кезини контролдап турарлар болгаш французтар дээрге үш бичин районнарга үзе кирдирилкенер. (СЭТА).

Америк шпионнары шийткен доктаал күүсетинген

ПЕКИН. Синьхуа агентилели диннадынн эзугаар алырга, Кыдат улус республиканын удуртукуларына удур өлүрүкчү кемчелер үүлгедирин белеткеп турган дээш август 17-де Пекинг шийт-контроль комитетинин Пекин судундан шийтирген АКШ-ка аяктыг хоралакчы шпион ажылды дээш америк шпионнар Антонио Рива биле Рюичи Ямагучи оларын өлүрүп шаажылаан.

Ол америк ийн шпионнарын

шаажылап черинче аппарат чорда, ук дерзин идегеттерин кем-буруулу агыл-чорудууларына ажынып килденген хөй чон кудумчуу дола берген турган. Оларнын шак мындыг үнерин диннадылаан: «Империализм чок болзун!», «Контрреволюцияларга эдүм!», «Кыдат улус республика делгерезин!», «Мао Цзе-дун делгерезин!»

(СЭТА).

Харысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

ТУБЕРКУЛЁЗ
(өкпе аары) халдавырлыг аар аары

Халдавырның кол үдөзү—аарыг кижиниң чаразы болур. Доуврак, доозуну, чөдүлден чаштаан чарааны, аарыг инектер сүдүн дамчып ол аарыг халдап болур. Шала кырычче дүкүрбөнер, чараа дүкүрүп херекселдерин ажыланар. Чөдүрүп болгаш эзырып турар үенерде асканарны дулгаар.

Чогуур өйүндө эмчиге барынар. **Туберкулёз халдавырлыг!** Аарыг кижиге тускай орунуг, аржылыдыг, савалыг болур ужурулуг.

Туберкулёзтан араан кижини—бүгү-ле баче уругларын аш-чеминин, албан черлеринге болгаш столоваяларын ажылынга кирибес ужурулуг.

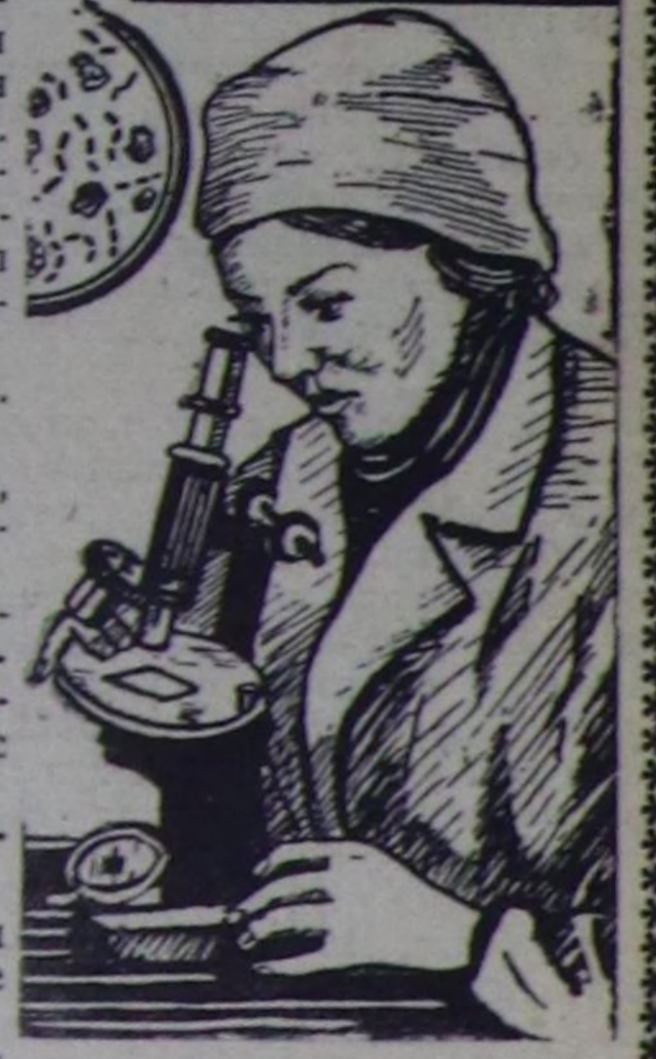
Туберкулёзтан камгаланынар! Кижиниң организмн суларадып турар түвө бурзуу аарыг бээринге дуза болуп турар.

Хүв, агаар болгаш суг, күш-культура болгаш шын чеченалге-биле бодунарын калдырарны быжылаанар. Амыдырал чуртталгага тигенаны сагынар. Амыдырал чуртталганы шыны-биле чоруунар.

Шунту туберкулёз-биле демиселче!

Тыва областың санитар чырыдышкыны Бажыңы.

*****

Румынияда культурулгү чуртталга

БУХАРЕСТ. Улус өрге-чагырганын чылдарында Румынияга янзы-бүрү айтырлар таланы-биле дика хөй саныг номнар үнгөн. Ийн чартык чылдын иштинде Румыниянын ажылчы партизаннарын ном үндүрер чери политик болгаш идеолог айтырларынн таланы-биле 1827 номнарын 65 миллион экземпляр ниати тиражыг кылдыр парлап үндүргөн.

1949—1950 чылдарда болгаш бо чылдын алды айларында дургузууда чуртка делегей литератураларынын классиктери: Толстойн, Пушкинниң, Гетениң, Бальзактың болгаш өскелерин—да 138 чогаалдарын 1581 муң экземпляр ниати тиражыг кылдыр парлап үндүргөн.

Сөөлү ийн чылдын дургузууда биче ваионаларнын дыйныг миллион ажыг экземпляр тиражыг янзы-бүрү литератураларын парлаан. (СЭТА).

Польшада хөй ажылының чедишкени

ВАРШАВА. Хөй ажылын хөгжүдеринин таланы-биле улуг чедишкенин Польшанын күрүнениң көдөө ажыл-агый чедиш алган. Эрткен чылдын хөй бажы 60 хуу өскөн, бо чылын 1949 чылдын делнели-биле алырга барык-ла ийн чартык катан улгаткан.

Бо чылын күрүнениң көдөө ажыл-агый 1949 чылга болаарга 160 хуу хөй дүктү алыр. (СЭТА).

Вьетнамда дайн чорудупгазы

ШАНХАЙ. Вьетнамның информация агентиленинн дамчыдып турары-биле алырга, бо чылдын июльдин төңчүзүндө Вьетнамның Улустун армиясы партизаннарынн сырый деткимчези-биле Ханойнун муруну таланында Нинь-бинь мочуга француз шериглеринин ап чорутканы дика хөй саныг атакаларын ойтур шапкан. Улустун шериглери Нинь-бинь мочунун найсылалында районга дайзыннык элээн каш отрядтарын удур атакалап, оларга дика чидиргелерни таварыштырган. Августун эгезинде партизаннар Нинь-бинь мочуга Ган-Ми районга ужур-дүржөк чоруктарын үүлгедип турган дайзыннын отрядтарын атакалааш, аңа дайзыннын сес солдаттарын өлүрүп чок кылган.

Ханойнун муруну-барыны таланында Ха-Донг мочуга улустун шериглери июль айда Ми-дук районга дүжүк чок кылып турган дайзыннын кезектерин чок кылып узуткан. Дайзыннын 90 солдаттары болгаш офицерлери өлүрткен болгаш балыглаткан. (СЭТА).

Генерал Нам Ирниц вице-адмирал Джойга удурланышкыны

ПЕКИН. Август 19-та Синьхуа агентиленинн корреспондентизи Кэсондан генерал Нам Ирниц вице-адмирал Джойга моон адаанда удурланышкынын дамчыткан: КНО-нун боо-чепсектиг күштеринин кол төлээзи, вице-адмирал Джойга.

Август 19 та 5 шак 55 минутада дугуржулга эзугаар Кэсонун хамаарышпас зоназынга хайгыгы албаны күүседип тургаш, Паюмын-тынын муруну-барыны таланынче, Сонглинниң сонгу таланында бедиктерни дургаар чөөн талакы уланышкына чоразан взвод командири Йо Цин-сян болгаш баштаган 9 кижиги составтыг бистин таланын шериг хайгылчылары болза, чурум-дүрүмге чөрүштүр хамаарышпас зонаже шургулуп кирип келгеш, көдөшкүн тургузуп алгаш турган силерниң таланын 30 ажыг боо-чепсектиг солдаттарынын халдашкынынга таварышканнар. Взвод командири Йо Цин-сян болгаш дайынчы Ван Жень-юань доран-на аары-биле балыглыгы бергенер. Силернин солдаттарынар ол-ла доран бистин хайгылчыларыныстың аар балыгланган турган командири Йо Цин-сянның бажычөк ба за ийн каттап боолалкан, ону өлүрүп кааннар. Бистин төлээлеринин харылзаа офицерлери болза, силернин офицерлеринин ол өчүк-чөнгөзүн доп-дораан медээлээр болгаш ийн таладан калды истелге чорудары-биле силернин талаар боттарынын төлээлекчилерин дарый чорудуп бээрин дилээр. Ийн талаларын харылзаа офицерлери калды истелген ол доран чорутканнар. Тус черниң чурттакчыларынын болгаш бистин хайгылчыларыныстың кижигуңурунун, база ол ышкаш өчүк-чөнгөз болган черге чыткан демдектерин херечилелдерге үстүлө айтыгган фактыларын бүрүү-биле шынызыдып бүүрөткен.

Кэсонун хамаарышпас зоназын дугайында дугуржулганы ийн тала доктаадып тургусавдан бээр силернин тала ук дугуржулганы

каш удаа үрөп келген. Силернин самолёттарынар хамаарышпас зонаны үргүлчү үрөп кирип турар, база оон кырынга ужуштушаан, олар болза, бистин төлээлеринин транспорттарын үргүлчү боолал турарлар. Бистин талавыс удурланышкынын меделгелин үргүлчү кылып келсе-даа, силернин таландан чангыс-даа чөптүг хары албаан. Силернин таландарын боо-чепсектиг солдаттары хамаарышпас зонада Паюмын-тынын бооланы - биле илеретип турар өчүк-чөнгөзүн ийле 17-де силерге база дыңнаткан болгай мен. Каян август 7-де силерниң боо-чепсектиг солдаттарынар Паюмын-тынын база каттап боолаларга, силерге удурланышкынын ыччагаш чоруткан мен. Ычалза-даа силер харысалгалдан үргүлчү ойталаар бодал турган «олгаш чөптүг харыны дарый бербей турган болгай силер. Ам база каттап силерниң боо-чепсектиг солдаттарынар болза, чурум-дүрүмге чөрүштүр хамаарышпас зонаже шургулуп кирип келгеш, база бистин шериг хайгылчыларынысты боттарынынга даа хүлээлгелерин күүседип турган төлөдө калдыг-даа чөнгөзөлөжишкениге белен өсөс болганын ажылааш, хамаарышпас зона дугайында дугуржулганы аксеткиди күүседип турган взвод командири Йо Цин-сянны өлүрүп кааннар болгаш бистин шериг хайгылчыларыныстың дайынчы Ван Жень-юаньни аары-биле балыгланнар.

Хамаарышпас зона дугайында ийн тала янавалы сагыр ужурулуг турган дугуржулганы чурум-дүрүм чокка үрөп турар, ылангыч бо болган өчүк-чөнгөз херек кырында дика каржы үүлгедигелерин чорудуп турар болгаш оң-биле үстүнде айттыгган дугуржулганы шуут үрөп турар. Хамаарышпас зона дугайында дугуржулганы силернин таландан ам бо үрээниин онза тускай характерни база айтыр апаар ужурулуг мен. Кэсонда хамаарышпас зона дугайында дугуржулганы боттадырарын магадылаар, ону

ийн тала сагыр апаар ужурулуг деп бистер үргүлчү санап келген бис. Ычалза-даа фактыларын көргүзүп турары болза, ук дугуржулганы силернин тала доктаамал үрөп келген бодуп турар. Бир өсөс калдыг-бир тала хамаарышпас зона дугайында дугуржулганы үрөй бээр болза, тайбыңчыдылга дугайында чугаалажышкынарын үргүлчүлээр органы бээр-биле удурланышкыны, истелге болгаш консултация дээн ышкаш арталарын оруу-биле ук айтыры шийтирлеткен турар ужурулуг деп бистер үргүлчү санап турар бис.

Ычалза-даа фактыларынн көргүзүп турарын эзугаар алырга, силернин таландарда дугуржулганы үрөш дугайын шийтирлерин чедиш алырынга херек аргаларын тывар таланы-биле бистин таланын бүгү күжөвигелерин доктаамал чөпшээрвейин келген. Ол чөнгөз дээрге, силернин талада дугуржулганы доктаамал үрөп турарынын болгаш ол айтырыгын угаангы аргаларынн оруу-биле шийтирлеринде ойталап турарынын политиканын чылал чок түнелди болуп турар. Ол болза, кижиги шыдажыр аржык чорук болур-дур. Ычангаш силерге меделгешпаан, силерде бо чүдүлдерин шийтирлини-биле негеп тур мев: 1) взвод командири Йо Цин-сянны боолал өлүргөн болгаш бистин шериг хайгылчыларыныстың дайынчы Ван Жень-юаньни аары-биле балыглан силернин таланы кем-буруулу кижилерин калды-биле кезедирин; 2) хамаарышпас зона дугайында дугуржулганы силернин таландан моон сонгаар калдыг-даа аргалары-биле үрээрин даганаарынга удур бүүрү магадылаа хандарынын. Менээ чөптүг харыны доп-дораан бээрлерин күзеп тур мев.

Нам Ир—генерал, Кореяның Улустун армиясынын болгаш кыдат улустун эки-турачыларының кол төлээзи.

1951 чылдын август 19-та.

Кэсонда чугаалажышкынар дугайында Синьхуа агентиледи

ПЕКИН. Синьхуа агентиленинн корреспондентизи Кэсондан мынча деп дыңнаткан:

Чугаалажышкынар чорудуп турар районче дайынның ужур-чүдүлүн халдаанынын сонда бистин таланы харылзаа офицерлери ол дугайын Муньсонда америк таланын төлээлерин харылзаа офицерлеринге ол доран-на дыңнатканнар болгаш истелгени дарый чорударын негээрнер.

Кэсонга америк офицерлер чедиш келгеш истелге чоруп турар үеде чөнгөзүл болгаш харысалга чок байдалды үндүргөннер. Ол айтырыгга хамаарыштыр бистин харылзаа офицерлеринин удур таланын харылзаа офицерлеринин шынгызы-биле мынча деп дыңнаткан: «Бо чөнгөзүл чоруктуң онза каржы характерни мен силерге айтыр ужурулуг мен. Бистин таланын төлээлеринин баштыгынын инструкциязын эзугаар бирээде, аас-биле шынгы удурла-

нышкынын силерге меделгешпаан, август 23-те калдыг-даа хуралдар болбас ужурулуг дээрзин силерге дыңнадып тур мен. Бистин талавыс бүгү эргежок чугула негелделерин салыр эргелинин чылдаганынын ам-даа илередип ап турар. Бистер чүгле бомбалар частышкынарынн коопшпаларын шийчип алган өсөс, харын ук шийчелешкенин ам-даа үргүлчүлөшпаан туруп турар бис».

(СЭТА).

зы дээрге, оор эзуңуң база Катышкан Нацияларны коргудар дээн чүткүлдүг херечиз болуп турар... Ук болуушкун дугайында хомудап турар кижиге болза, ындыг чөнгөзү үндүрбес ужурулуг. Бодун болгаш өчүктерин кым мегелеп турар болдур, чүгле ол ыччаар хөдөлип болур.

Көдөшкенин ол хылдашкыны дээрге, каян чугаалажышкынар чедишкенин доостурукун демдектери көстүп келгиле-ле, ол чугаалажышкынарын ара соксадыр дээн мелегей чорудууларынн түнели болза, чаа болган ол халдашкыны болур-дур деп түнел үндүрери берге өсөс» деп Стоун бижээн.

(СЭТА).

Кэсонда чугаалажышкынар дугайында америк солунунн бижип турары

НЬЮ-ЙОРК. Август 23-те «Дейли компас» солун Стоунунун «Чажыт көдөшкүн болгаш хенертен халдашкын» деп эгелин чүчүлүн парлаан, ол чүдүл Кэсонда чугаалажышкынарда кирип турар. «Кореяда Катышкан Нацияларнын шериглери» деп адап турар командалдын төлээлекчилеринин карасагыштыг каярлашкынын Стоун ында шүтүмчүлөп турар.

Стоунун демделеп турарын эзугаар алырга, каян Кореяның Улустун армиясынын болгаш кыдат улустун эки-турачыларынын кезектеринин төлээлекчилери хамаарышпас зона тургузар таланы-биле айтырыгга чөпшээржилге кылар дугайында боттарынын күзелин илереди бээрге «дайн үезинде артиллериянын эң күштүг белеткеленин» сонда «Катышкан Нацияларнын шериглери» август 19-га шавар-халдашкынче киргеннер, а ол-ла хүнүн даң бажында боо-чепсектиг дээрбечилер Кэсонун хамаарышпас зонасында сонгу-корей шериглерин хайгылчыларынга халдааннар. Олар хайгылчыларнын командири өлүрүп кааннар болгаш бир солдатты балыгланнар.

«Коммунистер боттары хайгылчыларынга халдашкын кылганнар дээн болгаш мурундагы бүгү буруудалышкынарынн хүлээп албайн турар болгаш харын коммунистерни нүгүлдөп турар Риджуэинин хары-